

Asia: VN/18780/2023

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelmasta. (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi).

Lausunnonantajan lausunto

Onko valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmisteluun ja vuorovaikutuksen järjestämiseen näkemyksiä?

Liikenne12-suunnitelman tulisi lunastaa paikkansa pitkäjänteisyyden lisääjänä liikennepolitiikassa ja ennustettavuuden vahvistajana talousarviovalmistelussa. Valtion prioriteettien ja rahoitusnäkökulman ei tulisi heilahdella hallituskausittain. Heilahtelut vaikeuttavat mm. kuntien ja alueiden elinkeino- ja asunto-politiikkaa ja pitkäjänteistä maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelua.

Arviointiohjelmassa on kuvattu selkeästi vuorovaikutuksen järjestämistä. Esitämme siihen seuraavassa joitakin lisäyksiä.

Arviointiohjelmassa tulisi vielä konkretisoida maankäytön ja liikenteen vuorovaikutuksen ja yhteensovittamisen menetelmiä ja yhteistyötä asiassa kuntien ja maakunnan liittojen kanssa. Suunnitelman valmistelussa ja sen vaikutusten arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota niin väestöltään kasvavien kuin supistuvien kaupunkiseutujen haasteisiin ja tarpeisiin. On hyvä, että MAL-seutuja tarkastellaan omana merkittävänä ryhmänä, mutta lisäksi myös muut keskiuuret kaupunkiseudut tulee ottaa mukaan suoraan vuorovaikutukseen. Jos suunnitelma sisältää esityksiä kuntien toimista, ne tulee valmistella yhteistyössä kuntien kanssa. Kuntaliiton kuntatyypiverkostot toimivat hyvänä alustana keskustelulle ja vuorovaikutukselle.

Teemakohtaisiin tilaisuuksiin (s. 20) tulee lisätä tilaisuus joukkoliikenteestä ja liikkumispalveluista. Nyt tämä keskeinen teema puuttuu. Joukkoliikenteen ja sen matkaketjujen kilpailukyvyistä tulee huolehtia, jotta ihmisillä on mahdollisuus tehdä kestäviä liikkumisvalintoja. Näin edistetään koulutuksen ja palveluiden saavutettavuutta, työvoiman saatavuutta ja myös matkailua.

Toteamme, että lausuntoaikana 4 viikkoa on liian lyhyt kuntien lausuntojen valmisteluun ja käsittelyyn luottamuselimissä. Lausuntoaikaa tulee antaa vähintään 6 viikkoa.

Kohdistuuko voimassa olevan valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelman visioon tai tavoitteisiin muutostarpeita? Mikäli kyllä, millaisia muutostarpeita ja miksi? (Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelman sivut 10-11).

Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman toimenpideohjelman valmistelua ohjaavat suunnitelmalle asetetut visio ja tavoitteet. Vision ja tavoitteiden sisällössä on tärkeää tunnistaa toimintaympäristön muuttuminen ja muutostekijät. Näitä ovat Suomen ja sen alueiden heikentynyt kansainvälinen saavutettavuus, Suomen logistinen asema ja huoltovarmuus, NATO-jäsenyyden myötä tulevat sotilaallisen liikkuvuuden yhteystarpeet, Venäjän rajan sulkeutuminen ja sen vaikutukset logistiikkaan ja Itä-Suomeen, kaupungistuminen ja sen jatkuminen, etätyön vaikutukset, väestökehitys ja väestörakenteen muutokset, vihreän siirtymän teolliset investoinnit ja ilmastonmuutos.

Liikenne12:a visiossa on päivitystarpeita ja se tulisi päivittää huomioimalla mm. Suomen muuttunut asema ja sen vaikutukset. Suunnitelmassa tulisi myös hahmottaa, mitkä strategiset valinnat vievät kohti pitkänaikavälin tavoitetilaa.

Ensimmäisessä valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman kolme tavoitetta, saavutettavuus, kestävyys ja tehokkuus, ovat edelleen tärkeitä, mutta suunnitelmassa ja sen valmistelua tukevassa vaikutusten arvioinnissa tulisi käsitellä tavoitteiden sisältöä aiempaa monipuolisemmin.

Saavutettavuuden osalta tulee tarkastella aiempaa syvällisemmin suunnitelman vaikutuksia Suomen ja sen alueiden kansainväliseen saavutettavuuteen. Lisäksi valtakunnallinen, alueellinen ja kaupunkiseutujen sisäinen saavutettavuus ovat edelleen tärkeitä teemoja kuten myös matka- ja kuljetusketjujen toimivuus.

Kestävyyden osalta suunnitelman valmisteluun ja vaikutusten arviointiin on tärkeää sisällyttää nyt myös liikenteen päästövähennystavoitteiden toteutuminen. Tämä teema jäi viime kerralla Liikenne12:sta liian irralliseksi prosessiksi (Fossiilittoman liikenteen tiekartta). Fossiilittoman liikenteen tiekartan sisällöt tulisi tuoda osaksi Liikenne12:a päivitystä.

Liikennejärjestelmän tehokkuus on tärkeä tavoite ja sen arviointi, sisältääkö suunnitelma tavoitteiden kannalta vaikuttavimmat ja tehokkaimmat toimet.

Esitämme uudeksi tavoitteeksi Turvallisuutta, jota tulisi tarkastella laajasti. Liikenneturvallisuuden tavoite (joka on myös erityisesti osa kestävyys tavoitetta) jäi viime kerralla liian irralliseksi omaksi

prosessiksi (Liikenneturvallisuusstrategia). Liikenneturvallisuuden nollavision osalta tulisi määrittää toimenpiteet ja keinot, millä visioon päästään. Varautumisen ja huoltovarmuuden merkitys on korostunut kansallisessa turvallisuudessa ja Liikenne12:a on syytä arvioida myös näiden näkökulmasta yleispiirteisellä strategisella tasolla, esim. infra ja solmupisteet, toimitus- ja kuljetusketjut sekä maanrajat ylittävien vaihtoehtoisten reittien saatavuus.

Onko suunnitelman vaikutusarviointiin ja SOVA-lain (8.4.2005/200 Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista) mukaisen ympäristöarvioinnin valmisteluun näkemyksiä?

Suunnitelman tavoitteille olisi hyvä muodostaa laadulliset tai määrälliset mittarit, joiden kautta vaikutuksia arvioidaan ja saadaan aineksia tavoitteita tukevien toimien valintaan ja priorisointiin.

Rahoitusskenaarioiden lisäksi tulisi tarkastella, miten liikenteen verotuksen uudistamisen mahdolliset toteutustavat voivat vaikuttaa liikkumiseen. vrt. edullinen sähköautoilu vs. joukkoliikenteen kilpailukyky tai kilometriveron mahdolliset vaikutukset.

Vilkuna Johanna
Suomen Kuntaliitto ry